

Underlagsrapporter från arbetet med att ta fram Sveriges första nationella skogsprogram

Näringsdepartementets dnr N2015/2214/sk

Jordbruksverket har fått möjlighet att lämna synpunkter på ovannämnda underlagsrapporter.

Jordbruksverket har som förvaltningsmyndighet inom jordbruksområdet, fiskeområdet och därtill knuten landsbygdsutveckling till uppgift att arbeta för en hållbar utveckling, ett gott djurskydd, ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet och en livsmedelsproduktion till nytta för konsumenterna.

Jordbruksverket har också som landets växtskyddsmyndighet ett ansvar för åtgärder enligt växtskyddslagstiftningen. Häri ingår ett ansvar för hantering av de skogsskadegörare som omfattas av denna lagstiftning.

Föreliggande yttrande ska ses mot bakgrund av dessa uppdrag. Jordbruksverket lämnar ett antal generella synpunkter som utvecklas under respektive rubrik i avsnittet Jordbruksverkets ställningstagande.

Jordbruksverket deltar gärna i en dialog med berörda myndigheter och övriga aktörer när det gäller frågor kring en långsiktigt framgångsrik användning och förvaltning av skogsresursen i Sverige.

Jordbruksverkets ställningstagande

Jordbruksverket lämnar inom följande områden generella synpunkter som vi anser ska beaktas i det fortsatta arbetet.

Inledningsvis vill Jordbruksverket peka på att det är betydelsefullt att klargöra vikten av att det läggs ett tillräckligt fokus på de näringsmässiga aspekterna av skogsresursen vid utarbetandet av det kommande nationella skogsprogrammet. Detta då en ekonomiskt livskraftig skogsnäring är en nödvändig och viktig förutsättning för utvecklingen av landsbygden.

Underlagsrapport 1

– I rapporten lyfts fem målbilder som beskriver en önskad framtid 2030. Det är 1/ Mångbrukade skogar, 2/ Skogen är en självklar motor i landsbygdens utveckling, 3/ Skogens sociala dimensioner värdesätts i hela samhället, 4/ Mer folk i skogen, mer skog i folket – med ömsesidig respekt och ansvar samt 5/ ”Skogen” genomsyras av hög kompetens, mångfald och jämställdhet.

Jordbruksverket anser att målbilderna väl överensstämmer med vad verket anser och de uppdrag som verket har som förvaltningsmyndighet inom jordbruksområdet, fiskeområdet och därtill knuten landsbygdsutveckling. I verkets uppdrag ingår att arbeta för ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet och genom det arbetet stärka landsbygden. Landsbygden ska kunna vara en bas för framgångsrika, innovativa och bärkraftiga företag. Det är då naturligt att se landsbygden som en helhet och många företag nyttjar både skog och annan mark i sin verksamhet. En näring som är ett gott exempel på detta och som har en god utveckling är turismen och då speciellt naturturismen.

Avsnitt 3.1.1 Åtgärdsförslag – Kartlägg skogens alla värden

– I rapporten föreslås att en vägledning tas fram för hur man i fysisk och skoglig planering kan beskriva de sociala värdena i monetära och icke-monetära termer där ägande- och brukanderätten beaktas. Uppdraget föreslås riktas till Boverket och Skogsstyrelsen i samverkan med andra berörda aktörer till exempel markägare, andra myndigheter och ideella organisationer.

Jordbruksverket deltar gärna i arbetet inom detta uppdrag och tillför verkets kunskap, vilket ligger väl i linje med verkets arbete inom landsbygdsutveckling.

Avsnitt 3.1.3 Åtgärdsförslag – Skapa incitament för ökat mångbruk av skog

– I rapporten föreslås att ett regeringsuppdrag bör lämnas till relevanta myndigheter att analysera hur incitament kan skapas för att göra mångbruk mer attraktivt för markägare, entreprenörer och andra aktörer. Tillväxtverket, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket nämns som myndigheter för detta uppdrag.

Jordbruksverket vill även inom detta uppdrag framhålla att frågan väl ligger i linje med verkets arbete inom landsbygdsutveckling och att verket därför gärna deltar i arbetet.

Avsnitt 3.3.2 Åtgärdsförslag – Stärk aktivt möjligheterna att leva, bo och verka i Sveriges skogsbygder

Avsnitt 3.3.2.3 Åtgärdsförslag – Gör tillämpningen av strandskyddet mer rättvis över landet

– Rapporten pekar på att strandskyddet i hög grad påverkar möjligheterna för besöksnäring och infrastruktur för friluftsliv. Man hänvisar även till Strandskyddsdelegationens slutrapport ”Strandskyddet i praktiken” som

överlämnades till regeringen i december 2015. Strandskyddsdelegationen pekar där på behovet av en översyn av strandskyddsreglerna i syfte att möjliggöra ett långsiktigt bevarande av strandområden och samtidigt skapa förutsättningar för att utveckla boenden och verksamheter på landsbygden.

Jordbruksverket stödjer åtgärdsförslaget i underlagsrapporten som innebär att utformningen av LIS-instrumentet och de särskilda skälen för dispens från strandskyddslagstiftningen bör ses över för att uppnå ett mer ändamålsenligt strandskydd i hela landet.

Avsnitt 3.3.3 Åtgärdsförslag – Växla upp jobbskapande och företagsutveckling inom skogens mångbruk

Avsnitt 3.3.3.1 Åtgärdsförslag – Uppdra åt myndigheter och relevanta aktörer med ansvar för tillväxt och företagsutveckling att göra en satsning för skogens mångbruksföretag.

– Rapporten framhåller att det finns flera källor till ny företagsamhet från skogen. Man föreslår satsningar på bland annat rådgivning, riskkapital, enkla jobb digital information och trä och design för att processerna ska få en skjuts framåt.

Jordbruksverket delar uppfattningen att mångbruksföretagande med skogen som bas ska stärkas. I rapporten föreslås att uppdra åt Tillväxtverket att i samverkan med andra relevanta aktörer lämna förslag till åtgärder för att stärka mångbruksföretagande med skogen som bas. Det bör innefatta rådgivning, kompetensutveckling samt tillgång till investerings- och riskkapital.

Jordbruksverket vill framhålla att verket som förvaltningsmyndighet inom jordbruksområdet, fiskeområdet och därtill knuten landsbygdsutveckling har god kännedom om förutsättningar för ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv med bas på landsbygden. Jordbruksverket anser därför att verket bör delta i arbetet tillsammans med Tillväxtverket avseende det föreslagna uppdraget. En viktig faktor för att kunna ge förutsättningar för en konkurrenskraftig näringsverksamhet är att ansvariga myndigheter målmedvetet arbetar med förenklingar. Här vill Jordbruksverket peka på den nyligen genomförda ”Förenklingsresan”, som givit ett flertal myndigheter ökad kunskap om behovet att minska den administrativa bördan för företagen.

Underlagsrapport 2

Avsnitt 5.3.3 Åtgärdsförslag – Mindre skogsskador

– Mot bakgrund av att utredningen konstaterar att det finns oklarheter i rollfördelningen mellan myndigheterna i frågor om nya skadegörare i skogen framför Jordbruksverket följande.

Enligt växtskyddslagen 1972:318 och förordningen (2006:817) om växtskydd m.m. har Jordbruksverket ansvar för att hantera växtskadegörare som uppfyller

fastställda kriterier för att regleras enligt denna lagstiftning. I 3 § framgår att det gäller 'växtskadegörare som allvarligt kan skada växter, växtprodukter, växtodlingar, skogar eller annan mark'. Om det finns särskilda skäl kan även andra växtskadegörare omfattas. Vilka växtskadegörare som kan omfattas ges av definition av begreppet karantänskadegörare enligt den internationella växtskyddskonventionen¹, (IPPC): 'A pest of potential economic importance to the area endangered thereby and not yet present there, or present but not widely distributed and being officially controlled'. Utgångspunkten i denna definition och kriterier för vilka växtskadegörare som kan regleras genom växtskyddslagen kommer att bli ännu tydligare i den kommande EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare (8795/2/2016). Förordningen har helt nyligen antagits och väntas bli publicerad sent 2016 eller tidigt 2017.

Ansvar enligt växtskyddslagen innebär att pröva om en skadegörare som är ny för landet uppfyller kriterierna för att regleras genom växtskyddslagen och att ta initiativ till att pröva om en skadegörare inte längre ska vara reglerad genom växtskyddslagen. Förteckningen över reglerade skadegörare är och ska alltså inte vara statisk. Ansvar enligt växtskyddslagen innebär också att ha beredningsplaner för hantering av vissa karantänskadegörare.

I den internationella handeln med växter och växtprodukter, som kan sprida växtskadegörare mellan länder och kontinenter, finns ingen anledning att dela in ansvaret utifrån hur en växt används i ett enskilt land. Växtskyddslagen gör inte heller någon sådan skillnad. Jordbruksverket har under senare år i flera utredningar också belyst frågor med koppling till skogsskadegörare:

- Jordbruksverkets rapport (2012:10) 'Vässa växtskyddet för framtidens klimat - Hur vi förebygger och hanterar ökade problem i ett förändrat klimat' tar upp sambandet mellan skadegörare som kan introduceras genom handel med produkter som inte har koppling till skogsnäringen, t ex användning av träemballage av dålig sundhetsmässig kvalitet, handel med bioenergiråvaror eller vedartade prydsväxter
- Jordbruksverkets rapport 2016:15 'Övervakning av förekomst av växtskadegörare', en strategi för att övervaka förekomst av växtskadegörare som är karantänskadegörare eller har potential att uppfylla kriterierna för att förtecknas som sådana. Utgångspunkten är att om upptäckten görs tidigt kan kostnaderna för bekämpningen minimeras, och sannolikheten att lyckas ökar. Av de skadegörare som bedömts är ett 30-tal skadegörare på skog.
- Jordbruksverkets rapport 2014:14 'Riskvärdering av växtskadegörare'. Här betonas särskilt Sveriges stora intressen inom skogsområdet och att kompetensen inom EU generellt sett är svagare här. Utredningen föregick den nu inrättade funktionen för riskvärdering av växtskadegörare vid SLU.

¹ International Plant Protection Convention, IPPC. Jordbruksverket är nationell kontaktpunkt och representerar Sverige vid det årliga mötet med konventionens 183 parter

Med utgångspunkt i växtskyddslagen och förordningen om växtskydd m.m. har Jordbruksverket alltså ett tydligt ansvar för skogsskadegörare som är eller har potential att regleras enligt denna lagstiftning, ett ansvar som följer av Sveriges anslutning till internationella växtskyddskonventionen. Därutöver instämmer verket i att det finns en oklar ansvarsfördelning för skogsskadegörare som inte uppfyller kriterier för att regleras enligt växtskyddslagen och som inte heller omfattas av skogsvårdslagen och att denna rollfördelning därför bör förtydligas.

Avsnitt 5.4.6 Åtgärdsförslag – Vilt och skog i balans

– Rapporten betonar att det för att nå framgång krävs flerartsförvaltning av klövviltet, och samförvaltning av vilt, jord och skog. Jägare och markägare har gemensamt ansvar att reglera viltstammarna respektive bedriva ståndortsanpassat skogsbruk för att möjliggöra accepterade avvägningar. Det krävs en samsyn om att skogsbruk ska kunna bedrivas med acceptabla skador liksom att viltstammarna ska förvaltas väl. Naturvårdsverket ges i uppdrag att ta fram föreskrifter för viltskötsel- och viltförvaltningsområden som bygger på flerarts- och samförvaltning, samt betonar behovet av bred kompetens i skötselområdena och i viltförvaltningsgrupperna.

Jordbruksverket anser att åtgärdsförslagen inom ”Vilt och skog i balans” väl överensstämmer med vad verket anser och har påpekat i tidigare remissvar. Jordbruksverket ser ett stort värde i att kunna tillföra verkets kunskap inom dessa frågor och önskar att Naturvårdsverket får det nämnda uppdraget med skrivningen att utföra efter samråd med Jordbruksverket.

Avsnitt 5.4.7 Åtgärdsförslag – Renskötsel och skogsbruk i samverkan

– Rapporten framhåller att resurser, kunskapshöjande åtgärder och utveckling av metoder och arbetsprocesser är avgörande förutsättningar för att rennäringen ska kunna delta i arbetet med ekologiska systemtjänster och i dialogprocesser kring skogsbruk och rennäring.

Jordbruksverket bedömer att det fortsatt är angeläget att det för de två näringarna gemensamma arbetet med utveckling av samrådsförfarandet dem emellan fortsätter och att rennäringens eget arbete med utveckling och löpande uppdatering av de så kallade renbruksplanerna (RBP) också fortsätter i en minst oförminskad takt. RBP kan enkelt liknas vid rennäringens motsvarighet till skogsnäringens skogsbruksplaner (SBP). För en fortsatt positiv utveckling av förutsättningarna för de samråd som sker mellan näringarna inför planering och genomförande av olika typer av skogsbruksåtgärder så är det mycket angeläget att rennäringens underlagsmaterial i form av RBP är av god kvalitet. På så sätt kan en bättre balans uppnås mellan de två näringarna i dessa samråd.

Ett alltmer förbättrat samarbete och därmed informationsutbyte mellan rennäringen och då främst skogsnäringen genom vidareutvecklade samråd är enligt Jordbruksverkets bedömning den enskilt viktigaste faktorn vad gäller att

förbättra rennäringens förutsättningar för att kunna delta i arbetet med ekologiska systemtjänster.

Underlagsrapport 4 – Internationella skogsfrågor

– Jordbruksverket anser att underlagsrapporten är väl strukturerad och framtagen på ett systematiskt sätt. Dock skulle samspelet mellan jordbrukssektorn och skogssektorn kunna framgå tydligare, liksom möjligheten till synergier mellan sektorerna. Områden där det finns en tydlig interaktion mellan sektorerna är till exempel äganderättsfrågor/brukningsrätt, markanvändning, bioekonomi/biokemi och riskhantering. Inte minst mot bakgrund av Agenda 2030 finns det skäl att på många områden arbeta tvärssektoriellt.

- **Äganderättsfrågor/brukningsrätt** – vikten av att definiera vem som har brukningsrätt och under vilka villkor brukningsrätten gäller är viktig både inom jordbruks- och skogssektorn. På internationell nivå är ett viktigt verktyg i denna process de frivilliga riktlinjerna för förvaltning av jord, skog och fiske (VGGT). Vi saknar i detta sammanhang även en diskussion om ansvarsfulla investeringar i utvecklingsländer. Det finns däremot en hel del skrivet om att attrahera investeringar till Sverige.
- **Markanvändning** – jordbruket och skogsbruket brottas med likartade problem när det gäller markförstöring. En kombination av åtgärder inom skogs- och jordbruket, till exempel agro-forestry som nämns i en bilaga, kan bidra till en förbättrad markkvalité samtidigt som det lämnar ett bidrag till en tryggare livsmedelsförsörjning.
- **Bioekonomi/biokemi** – här finns goda möjligheter till synergier, till exempel kan forskning inom av en av sektorerna komma den andra till nytta.
- **Riskhantering** – ”Resilience” är sedan några år ett modeord och det handlar om att bygga upp en motståndskraft så att hushåll och samhällen står bättre rustade vid kriser orsakade av naturen eller av människor. En viktig riskhanteringsstrategi i detta sammanhang är differentiering, dvs. att man har flera ben, exempelvis både skogs- och jordbruk, att stå på. Detta är ett område där Sverige, med ett stort privat skogsägande, har erfarenhet och kompetens som kunde vara intressant för andra länder att ta del av.

Jordbruksverket vill i detta sammanhang lyfta fram det samarbete som finns mellan myndigheterna i de gröna näringarna, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket och Sveriges lantbruksuniversitet, inte minst inom politiken för global utveckling, PGU.

I detta ärende har divisionsdirektören Håkan Henrikson beslutat. Magnus Nordgren har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Anders Swahnberg, Niclas Purfürst, Jörgen Fransson, Karin Nordin, Svante Nilsson, Andreas Davelid, Karolina Wall, Christina Lindgren och Eva-Marie Järneteg deltagit.

Håkan Henrikson

Magnus Nordgren